

PAPER DETAILS

TITLE: MUHAFAZAKAR IS ADAMLARININ ZEKÂT FARKINDALIGI

AUTHORS: B sra G l, Muhammed Emin Durmus

PAGES: 274-307

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3664511>

MUHAFAZAKAR İŞ ADAMLARININ ZEKÂT FARKINDALIĞI¹Büşra GÜL^a

Sakarya Üniversitesi, Türkiye

Muhammed Emin DURMUŞ^b

Sakarya Üniversitesi, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru: 16 Ocak 2024

Kabul: 04 Nisan 2024

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

JEL Sınıflandırma:

K10

G10

K20

Anahtar Kavramlar:

Zekât,

İslam İktisadı,

Ticari Mallar,

Ticari İşletme

ÖZ

Zekât hem ibadet hem de mali özelliği olan, İslamiyet'in beş temel esasından biridir. İslam'da zekâtın ne kadar önemli olduğu açık ortada olmakla birlikte ilk dönemlerden günümüze kadar zekâta tabi olan mallar konusu hakkındaki tartışma güncelliğini devam ettirmektedir. Zekâta tabi olan mallar konusunda tam bir netlik olmadığı gibi bu malların nisab miktarları hususunda da tam bir birlik oluşmamıştır. Bununla birlikte değişen ve gelişen dünyamızda ticari hayatın işleyişi de geçmişe nazaran farklılaşmıştır. Nasslarda ve tedvin döneminde yer almayan ancak sanayi devrimi ile hayatımıza giren birçok kazanç yolu günümüzde varlığını sürdürmektedir. Gelişen kazanç yolları ile servet ve gelir kaynakları da çeşitlenmiştir. Bu kadar çeşitlenmenin var olması zekâtın hesaplanması hususunda problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada iş adamlarının zekâtı nasıl hesapladıkları, uyguladıkları ve zekât farkındalıklarının ne seviye olduğunun keşfedilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu kartopu örnekleme tekniği ile belirlenmiş olup, muhtelif iş alanlarından 8 iş insanından oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda görüşme yapılan iş adamlarının zekât hakkındaki en temel meselelerde dahi bilgi eksikliklerinin olduğu, zekâtlarını doğru bir şekilde hesap edemedikleri için tam olarak eda edemedikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda iş adamlarının zekâtlarını hesaplamalarını sağlayacak geniş kapsamlı bir zekât hesaplama aracına ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır.

<https://doi.org/tr/10.54863/jief.1420868>

^bSorumlu Yazar: Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, E-posta: muhammeddurmus@sakarya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2468-8551>

^a Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi E-posta: busragull199534@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0200-2010>

Kaynak göster: Gül, B. ve Durmuş, M, E (2024). Muhafazakar İş Adamlarının Zekât Farkındalığı, *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 10(2), 274-307, <https://doi.org/tr/10.54863/jief.1420868>.

¹ Bu makale (KARCIEF 2022)'de sunulan sözlü bildirinin, gelen dönüşler çerçevesinde, genişletilmiş ve güncellenmiş halidir.

Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

ZAKAT AWARENESS OF CONSERVATIVE BUSINESSMEN¹Büşra GÜL^a

Sakarya University, Türkiye

Muhammed Emin DURMUŞ^b

Sakarya University, Türkiye

ARTICLE INFO

Article history:

Received: January 16, 2024

Accepted: April, 04, 2024

Article Type:

Research Article

JEL Classification:

K10

G10

K20

Keywords:

Zakat,

Islamic Economics,

Commercial Goods,

Commercial Enterprise

ABSTRACT

Zakat is one of the five pillars of Islam, which has both a worship and financial character. Although the importance of zakat in Islam is self-evident, the debate on the subject of the goods subject to zakat has continued from the earliest to the present day. There is no complete clarity on the goods subject to zakat, nor is there a complete unity regarding the nisab amounts of these goods. However, commercial life's functioning has differed from the past in our changing and developing world. Many ways of earning that were not included in the Nass and the period of the treatise, but entered our lives with the Industrial Revolution, continue to exist today. The sources of wealth and income have also diversified with the developing ways of earning. Such diversification has brought along problems in the calculation of zakat. This study explores how businessmen calculate and apply zakat and their level of awareness. In this framework, the qualitative research method was used in the study. The study group research consists of 8 traders from various business areas, determined by snowball sampling technique. As a result of the research, it was determined that the businessmen interviewed lacked knowledge of even the most basic issues about zakat and could not fulfill their zakat obligations because they could not calculate them correctly. In this context, it was concluded that there is a need for a comprehensive zakat calculation tool that will enable businessmen to calculate their zakat.

<https://doi.org.tr/10.54863/jief.1420868>

^b **Corresponding Author:** Assoc. Dr., Sakarya University, E-mail: muhammeddurmus@sakarya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2468-8551>

^a Master Student, Sakarya University, E-mail: busragull199534@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1655-9872>

To cite this article: Gül, B. and Durmuş, M.E. (2024). Zakat Awareness Of Conservative Businessmeaen, *Journal of Islamic Economics and Finance*, 10(2), 274-307, <https://doi.org.tr/10.54863/jief.1420868>.

¹ This article is an expanded and updated version of the oral presentation presented at (KARCIEF 2022).

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

GİRİŞ

İslâm'ın beş temel esasından biri olan zekât, dinî, ahlaki, ekonomik, toplumsal ve hukukî boyutları olan çok boyutlu bir mükellefiyet olması hasebiyle pek çok işlevi bünyesinde barındırmaktadır (Dumlu, 2008). İslam meşru daire çerçevesinde olmak kaydıyla ticari faaliyetleri ve servet kazanmayı meşru kabul etmektedir. Kur'an'da İslam ümmetinin vasat yani aşırılıklardan uzak, orta yolu tutan bir ümmet kılındığına işaret edilmektedir (el-Bakara, 2/143). İslam dini toplumda sınıfsal farklılıkların olmamasını istemekte ve bu farklılıklara sebep olacak durumların oluşması halinde de sadaka, zekât gibi kurumlarla bu farklılıkları en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Bir başka ifadeyle İslam dini, zekâtı servetin yeniden dağıtımı açısından sosyo-politik uyum ve adaleti sağlamak için bir araç olarak kullanmaktadır. Zekâtın, ibadet ve manevi yönüne ilaveten böyle maddi bir yanının bulunması zekâtı diğer ibadetlerden ayıran en temel fark olarak ifade edilebilir (Sadallah ve Abdul-Jabbar, 2022).

Zekât, emredildiği günden bu yana Müslüman toplumların sosyo-ekonomik hayatında önemli bir yere sahip olmuştur. Bununla beraber geçmişten günümüze zekâtın toplanması, dağıtılması gibi uygulamaya yönelik konularda tekdüze bir usulün takip edilmediği görülmüştür. Nitekim Hz. Osman'ın hilafetine kadar devlet eliyle toplanıp dağıtımı gerçekleştirilen zekât, bu dönemde artık çoğunlukla bireysel olarak icra edilen bir ibadet olmuştur. Uygulamadaki bu farklılıklar modern dönemdeki Müslüman ülkelerde de zekâtın toplanması ve dağıtılması konusunda nasıl bir yol izleneceği hususunda farklı görüşler ileri sürülmesine sebebiyet vermiştir. Modern devlet yapısıyla birlikte değişen sosyo-ekonomik yapıda zahiri ve batini malların zekâtının bireysel olarak dağıtılıp dağıtılamayacağı, devletin mi yoksa bireylerin mi bu konuda sorumlu olacağı hususlarında tartışmalar meydana gelmiştir. Yine modern dönemde zekâtla vergi arasındaki ilişkinin mahiyeti, zekâtın vergiden düşülüp düşülemeyeceği meselesi de fakihler arasında tartışılmaya devam etmektedir (Bayraktar ve Şencal, 2022). Bunlara ilaveten Sanayi Devriminden sonra teknolojinin hızla gelişmesi beraberinde iktisadi

hayatın çeşitlenmesini ve hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamıştır (Dumlu, 2008). İktisadi hayattaki bu gelişim ve değişim beraberinde zekâta konu olan mali varlıkların kapsamının da değişmesine ve genişlemesine yol açmıştır (Muhsin, 2020). Sanayi Devrimi öncesindeki dönemlerde iktisadi hayat Sanayi Devrimi sonrasına nazaran çok daha sade olduğundan zekâta tabi olan malî varlıkların sınırlı olduğu bilinen bir gerçektir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v) dönemi ile fıkıhın oluşum dönemlerinde bulunmayan pek çok mal türü ve gelir kaynağı Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkmıştır (Demirel, 2021). Bu da beraberinde yeni ortaya çıkan bu mal türlerinin zekâtının nasıl hesaplanacağı konusunda kafa karışıklıklarını beraberinde getirmiş ve fakihleri bu konuda düşünmeye sevk etmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v) ve klasik fıkıh döneminde olmayıp günümüzde ortaya çıkmış yeni ticaret kolları ve bununla birlikte hayatımıza giren yeni ticaret malları hakkında klasik fıkıh kitaplarında yeterli malumatın olmaması ve bu yeni tür malların zekâtının hesaplanması noktasında görüş birliği bulunmaması günümüz dünyasında ticaret ile uğraşan muhafazakâr iş insanlarının zekâtlarını hesaplama, bunun yanında nisab miktarı ve yıllanma şartına uygunluğu tespit etme noktalarında bazı sıkıntılar yaşamasına sebebiyet vermektedir. Müslümanların zekâtı kavrayıp içselleştirmeleri ve farz olan bu görevi doğru bir şekilde yerine getirebilmeleri için öncelikle zekât hakkında gerekli bilgilere sahip olmaları elzemdir. Bununla birlikte gerek kişilerin gerekse küçük ve büyük işletme sahiplerinin zekâtlarını doğru bir şekilde verebilmeleri için birtakım uygulamalar geliştirilmesi de gereklidir. Ancak bu uygulamaların daha işlevsel olabilmesi için öncelikle bu kişilerin zekât algılarının ve zekât konusunda karşılaştıkları problemlerin tespit edilmesi önem arz etmektedir.

Literatüre bakıldığında zekât bağlamında genellikle zekâtın mahiyeti, kurumsallaşması, zekât verilecek yerler, nisabla ilgili meseleler gibi zekâtın fıkhi boyutunu ele alan teorik çalışmalar bulunmakla birlikte iş adamlarının zekât algılarını ve uygulamalarını tespit etmeye yönelik yani pratiği ortaya koyan çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Türkiye için bu

kapsamda yapılacak bir araştırmanın eksikliği hissedildiği için bu çalışmada iş adamlarının zekât algılarının ve uygulamalarının tespiti ve bu konuda eksikleri varsa zekât farkındalık derecelerini artırma noktasında önerilerde bulunulması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, çalışmada farklı meslek kollarında faaliyet gösteren 8 iş insanıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve görüşmelerden elde edilen veriler Atlas-ti programı vasıtasıyla temalara ayrılarak analiz edilmiştir.

Çalışmada giriş bölümünden sonra zekât hakkında genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmış, akabinde literatür taramasına yer verilmiştir. Daha sonra araştırmanın yöntemi ortaya konulmuş ve son olarak da araştırmanın bulguları analiz edilmiştir.

ZEKÂTIN TANIMI VE MAHİYETİ

Zekât sözlükte, artma, arıtma, temizlik gibi anlamlara gelmektedir. Sahip olunan malın bereketinin artmasına vesile olduğu için bu ismin verildiği söylenebilir (El-Makdisi, 2015). Zekâtın ödenmesi ile kişi hem maddi hem de manevi olarak kâr elde etmektedir. Nitekim Kur'an'da sadakaların, bir diğer ifadeyle zekâtın malı artıracığı açıkça ifade edilmektedir (el-Bakara, 2/276). Ancak burada niyet önem arz ettiği için zekâtın amacı Allah'ın rızasını kazanmak olmalı, dünyevi herhangi bir menfaat ya da hak sahibinin kişiliğine yönelik talepler olmamalıdır (Busari vd., 2021). Zekâtın kişinin malını ve nefsinin manevi kirlerden arındırdığı için de temizlik olarak tanımlandığı söylenebilir. Nitekim Tevbe suresindeki *"Onları arındırmak ve temize çıkarmak üzere mallarından sadaka al!"* (et-Tevbe, 9/103) ayetinde açık bir şekilde sadakanın (zekât) kişileri manevi kirlerden arındıracağı ifade edilmektedir. Terim olarak ise zekât, Kur'an'da belirtilen sekiz sınıfa verilmek üzere dinen zengin kabul edilen Müslümanların malından alınan pay olarak tanımlanmaktadır (Erkal, 2013).

Zekâtın farziyeti Kur'an ve Sünnetle sabittir. Kur'an'da pek çok ayette namazla birlikte zekâtın verilmesinin gerektiği ifade edilmektedir (el-Bakara, 2/ 43-110-177; et-Tevbe, 9/60). Hz. Peygamber (s.a.v)'in *"İslam*

beş esas üzerine kurulmuştur. Bunlar; Allah'tan başka ilah olmadığını ve Hz. Muhammed'in O'nun elçisi olduğunu kabul etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacca gitmek ve Ramazan orucu tutmaktır." hadisi ise zekâtın sünnetten delili olarak gösterilebilir (Buhârî, "İman",1-2, 2001; Müslim, "İman", 19-12, 1991).

Zekât yükümlüsü olabilmek için zekât verecek kişinin Müslüman olması, akıl baliğ olması ve hür olması gerekmektedir. Bu özelliklere sahip olmayan kişinin üzerine zekât farz değildir. Bu üç özelliğe de sahip olan kişilerin zekât yükümlüsü olabilmeleri için gereken birtakım şartlar bulunmaktadır (Meydâni, 2010). Bunlar şöyle özetlenebilir;

- **Malın Tam Mülkiyet Olması:** Malın tam mülkiyet olmasından kasıt zekât yükümlüsünün ilgili malın hem rakabesine hem de menfaatine sahip olmasıdır (Dalgın, 2004; Günay, 2007).Yani kişinin zekât mükellefi olması için malın fiilen elinde bulunması veya tasarrufu altında bulunması, ilgili malda başkasının hakkının bulunmaması ve maldan elde edilecek faydaların kendisine ait olması gerekmektedir. Dolayısıyla kişinin, mülkiyetinde olup tasarruf edemediği veya elinde bulunup mülkiyetinde olmayan mallar zekâta tabi değildir (Paçacı, 2015). Örneğin rehin verilen mal, henüz ödenmemiş mehir, kaçan hayvan, kaybolan eşya gibi mallardan ve hırsızlık, rüşvet, kumar, faiz, karaborsacılık gibi haram yollarla elde edilen mallardan zekât verilmez. Dolayısıyla ilk gruptaki mallar kişinin mülkiyetinde olsa da bu mallar üzerinde tasarruf edememekte, ikinci gruptaki mallar ise kişinin elinde bulunsun da haram yolla elde edildikleri için kişinin mülkiyetine dahil olmamaktadır.
- **Havâic-i asliyye:** Bir malın zekâta tabi olabilmesi için sahip olması gereken şartlardan birisi de zaruri malların haricinde bir mala sahip olmaktır. İmam Ebu Hanife'ye göre kişinin oturduğu evi, kıyafetleri, ailesinin nafakası gibi temel ihtiyaç malları zaruri mallardan sayıldığı için sadece bunlara sahip olan kişiler zekât vermekle sorumlu değildirler (Erkal, 2013).

- Havelânü'l-havl: Bir malın kişiye farz olabilmesi için bir yıl boyunca o mala sahip olması gerekmektedir ki buna havelânü'l-havl denmektedir (Bilmen, 2012). Burada dikkat edilmesi gereken husus senenin başında ve sonunda nisab miktarı mala sahip olmaktır. Aradaki süre içerisinde malda yaşanan artma ve azalmaların havelânü'l-havl bir etkisi bulunmamaktadır. Kişi, nisab miktara sahip olduğu günün üzerinden bir yıl geçtikten sonra elinde hâlâ nisab miktarı kadar mal varsa zekât yükümlüsü olmaktadır.
- Borç Karşılığı Olmaması: Nisab miktarı mala sahip olmasına rağmen nisab miktarı kadar borca sahip olan bir kişi zekât yükümlüsü olmamaktadır. Çünkü kişinin öncelikli olarak zaruri ihtiyaçlarını gidermesi gerekmektedir (Merginânî, 1983; Kudûrî, 1997).

Zekât verilecek mallar, hayvanlar, ziynet eşyaları, toprak ürünleri, paralar, gelir getirici mallar ve ticaret malları olarak sınıflandırılabilir (Dalgın, 2004). Bu mallardan ne ölçüde ve hangi durumlarda zekât verileceği klasik fıkıh eserlerinde ayrıntılarıyla yer almaktadır. Ancak insanlık tarihi sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisinde olduğu için zekât verilecek mal sınıflarından olan ticaret mallarının kapsamı da bu değişime paralel olarak çeşitlenmiş ve farklılaşmıştır. Sanayi Devriminden önceki tarıma dayalı toplumsal yapıda emeğin yoğun olduğu üretim söz konusu olup talebe göre mal üretimi yapılmaktaydı. Sanayi Devrimiyle birlikte gündeme gelen teknolojik gelişmeler bu üretim yapısında önemli değişikliklere sebep olmuştur. Nitekim 20. yüzyılın başlarında fordizm, akabinde de post fordizm adı verilen üretim tarzlarının hayatımıza girmesiyle birlikte kayar bant sistemine dayalı seri ve kitlesele bir şekilde mal üretilmeye başlanmıştır (Yertüm, 2017; Aydın, 2004). Bu dönemde tüketici talebi olmadan da mallar üretilmiş ve akabinde reklamlarla bu malların tüketimi teşvik edilmiştir. Üretim anlayışındaki bu değişikliklerle birlikte pek çok yeni işkolu ve buna bağlı olarak da yeni mal türleri bugün devasa boyutlara ulaşarak ticari alanda kendine yer edinmiştir (Dumlu, 2008). Dolayısıyla

Hız. Peygamber (s.a.v) ve klasik fıkıh döneminde yer almayıp Sanayi Devriminden sonra bazı yeni mal türlerinin hayatımıza girmesi bu malların zekâtının nasıl hesaplanacağı sorusunu da beraberinde getirmiştir. Örneğin yazılım şirketlerinin üretmiş oldukları web sitesi, yazılım programı gibi ürünlerin zekâtının nasıl hesaplanacağı, lisanslı satılan bu ürünlerden her yıl mı zekât verileceği, müteahhitlerin yapmış oldukları konutların zekâtlarını hangi fiyat üzerinden verecekleri, fikri mülkiyet haklarının zekâtının nasıl hesaplanacağı, patentler hakkına zekât düşüp düşmediği gibi birtakım sorular gündeme gelmektedir. Bunun gibi pek çok yeni mal türünde benzer sorularla karşılaşmakta, bu da iş adamlarının zekâtlarını hesaplama noktasında zorlanmalarına sebep olmaktadır. Bu sebeple iş adamlarının zekât algı düzeylerinin ve zekâtlarını hesaplama noktasında karşılaşmış oldukları problemlerin tespit edilmesi bu sorunların giderilmesi adına önem arz etmektedir.

LİTERATÜR İNCELEMESİ

Zekât, İslam'ın beş şartından biri olması sebebiyle büyük öneme sahiptir. Bu öneminden ötürü de hem ülkemizde hem de diğer ülkelerde zekât ile ilgili çok fazla çalışmaya rastlanmaktadır. Literatüre bakıldığında zekâtla ilgili çalışmaların, zekâtın fıkhi hükümleri (Güman, 2018; Dumlu, 2010; Dalgın, 2004; Zuhayli, 1994; El-Kardavi, 1984), kurumsallaşması (Afacan, 2023; Bin-Nashwan vd., 2021; Çalışkan, 2020; Selçuk ve Görmüş, 2019; Saad vd., 2018; Ghazali vd., 2016), yoksulluk üzerine etkisi (Gümüş ve Şimşek, 2021; Yılmaz vd., 2021; Bilen ve Terzi, 2019), vergi ile olan ilişkisi (Baysa, 2023; Mutlu, 2019; Turan, 2018 Düzenli, 2017; Maçın, 2014) ve zekât farkındalığı üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak makalenin hacmi göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmaların hepsine burada yer vermek mümkün değildir. Bu sebeple makalenin bu bölümünde sadece literatürde yer alıp konumuzla doğrudan alakalı olan zekât algısını, farkındalığını, bilgi düzeyini ölçen anket veya yarı yapılandırılmış mülakat yöntemini kullanan çalışmalardan bazılarına yer verilmiştir.

Zekât farkındalığına yönelik literatürde yer alan çalışmaların büyük çoğunluğu örneklem olarak iş adamlarını veya esnafları tercih etmişlerdir.

Örneğin Heikal vd. (2014) tarafından Planlı Davranış Teorisi'nin ortaya koyduğu faktörler kullanılarak Endonezya'nın Lhokseumawe şehrinde yaşayan tüccarların zekât verme niyetini öğrenmek için 150 tüccar ile anket yapılmıştır. Anket sonucuna göre, geçmiş davranış değişkeninin zekât mükelleflerinin niyetleri üzerinde en baskın etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Yazarlar çalışmalarında zekât yönetiminin şeffaf olması gerektiğine, bununla beraber akademisyenlerin bu alana yönelik çalışmalarını arttırmalarının toplumun zekât farkındalığının artırılmasına katkı sağlayacağına; bunun da etkin ve verimli zekât toplanması için şart olduğuna vurgu yapmışlardır. Yine Sadallah ve Abdul-Jabbar (2022) tarafından Cezayir'deki 575 işletme sahibi ile anket yöntemi kullanılarak yapılan çalışmada, işletme sahiplerinin bilgi eksikliğinin, siyasi istikrarsızlıklarının ve güven sorununun, kişilerin zekât vermeye yönelik tutumlarını büyük ölçüde etkilediği tespit edilmiştir. Buna göre işletme sahiplerinin zekât hakkındaki bilgi seviyeleri ile zekât vermeleri arasında pozitif yönde bir ilişkisi bulunmaktadır. Yani işletme sahiplerinin zekât hakkındaki farkındalıkları arttıkça zekât verme oranları da artmaktadır. Shari ve b.W.A.Lah (2019) tarafından Malezya'nın Penang eyaletinde küçük işletme sahipleri ile yapılan anket çalışmasında da diğer çalışmalara benzer bir şekilde ticari işletme sahiplerinin zekât hakkındaki bilgi seviyelerinin artmasının dolaylı olarak tüccarların zekât verme oranını etkileyerek ülkedeki yoksulluğun azalmasına yardımcı olabileceği sonucuna varılmıştır. Abdul Rahman vd. (2022) ise diğer çalışmaların aksine farkındalığın bir işletme sahibinin İslam hukukuna uyma ve zekât verme tutumunu doğrudan etkilemediği, farkındalığın sübjektif normlar ile zekât verme niyetine yönelik tutumlar arasında bir aracı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmalardan farklı olarak Abd Rahim vd. (2022) tarafından yapılan çalışmada, Malezya'daki Selangor Üniversitesi öğrencilerinin zekâtın rolüne ilişkin farkındalıkları ölçülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Selangor Üniversitesi bünyesinde bulunan zekât biriminden öğrencilerin ne kadar haberdar olduğu, bu birimin öğrencilerin ihtiyaçlarını giderme noktasındaki rolünün ne olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Literatürde zekât farkındalığı ve bilgi düzeyine yönelik nicel yöntem kullanılarak yapılmış çalışmalara ilaveten nitel yöntem kullanılarak yapılmış çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Abdullah vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada, zekât kurumlarının medya şirketleri ve sosyal etki sahipleri (influencers) ile birlikte çalışmak suretiyle kamuoyunda zekât hakkında bir farkındalık oluşursa, zekât vermekle yükümlü olan Müslüman tüccarların bilgi eksikliğinin giderileceği ifade edilmektedir. Kişilerin zekât bilgi seviyeleri ve zekâta olan duyarlılıklarının tespiti için Aydın (2023) tarafından yapılan çalışmada, Malezya’da yaşayan 50 zekât mükellefi ile görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmeler sonucunda zekât sisteminin şeffaf olmamasının ve kişilerin bilgi eksikliklerinin zekât yükümlülüklerini yerine getirme hususunda olumsuz etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Narmanoğlu (2023) tarafından yapılan çalışmada ise zekât kurumunun yoksulluğu önlemedeki rolünün tespiti için farklı sektörlerde iş yapan 12 MÜSİAD üyesi ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerden zekâtın yoksulluğu önlemede çok büyük bir rol oynadığı ve her mükellefin zekâtını ödemesi durumunda yoksulluğun neredeyse ortadan kalkacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte yazar, kişilerde zekât bilinci ve zekât farkındalığının yeterli düzeyde olmadığını, bu sorunun giderilmesi için de yetkili mercilerin zekât bilincini artırmak için çalışmalar yürütmesi gerektiğini ifade etmektedir. Son olarak Suarni vd. (2023) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış olup görüşülen tüccarların zekâtlarını doğru bir şekilde hesaplayamadıkları, bu konuda bilgi eksikliklerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Yazarlar, zekât kurumunun zekât hakkında toplumu bilinçlendirecek faaliyetler yapmasının bu konudaki bilgi eksikliklerini giderme noktasında önemli olduğuna da vurgu yapmışlardır.

Bütün bu çalışmalardan da anlaşıldığı üzere zekât çok geniş kapsamlı bir ibadet olması hasebiyle pek çok yönüyle akademik çalışmalara konu olmuştur. Bizim çalışmamız da Müslüman iş adamlarının zekât farkındalıkları ve algıları üzerine odaklanmaktadır. Yabancı literatürde konuya dair farklı çalışmalar yapılmış olsa da ülkemizde bu konuyu

doğrudan ele alan bir çalışma bulunmamakta, sadece Narmanoğlu (2023) çalışmasında bu konuya değinmektedir. Dolayısıyla, Türkçe literatürde zekât farkındalığına yönelik bir boşluk olması bizi bu çalışmayı yapmaya sevk etti. Bu bağlamda makalede, farklı iş kollarında faaliyet gösteren iş adamlarının zekât algılarının ve uygulamalarının tespiti ve bu konuda eksikleri varsa zekât farkındalık derecelerini artırma noktasında önerilerde bulunulması hedeflenmiştir.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmada gözlem, görüşme ve doküman analizi kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmalar, incelemiş olduğu araştırma problemi için sorgulayıcı ve var olan problemin doğal ortamındaki durumunu anlamak için ele alınan en uygun yöntemdir (Baltacı, 2019). Çalışmada araştırma deseni olarak nitel araştırma yöntemleri arasından olgubilim (fenomenoloji) çalışması tercih edilmiştir. Fenomenoloji özel bilme yöntemidir. Nesnenin zihinde görülmesi ile ve sezgilerle oluşmaktadır (Aydoğdu, 2018). Yani gerçeklikten ziyade deneyime dayalı olmaktadır. Veri toplama yöntemi olarak, yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinden faydalanılmıştır. Mülakat iki kişi arasında yapılmakta olup, bunlardan biri kaynak kişi diğeri ise mülakatı yapan mülakatçıdır. Kaynak kişinin davranışları, ilgi ve alakası ile bu iki kişi arasında mülakat vasıtasıyla bilgi birikiminin aktarımı gerçekleşmektedir (Balci, 2018).

Araştırma örneklemini olarak, muhafazakâr iş adamlarını temsilen, kartopu örnekleme tekniği ile belirlenen yurtiçi ve yurt dışından toplamda 8 ticari işletme sahibi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde katılımcılara demografik bilgilerin yanında; zekâtlarını verip vermedikleri, zekâtlarının şartları ve sarf yerleri; zekâtlarını verirken dikkat ettikleri hususların neler olduğu; zekât hesaplaması yaparken herhangi bir problem yaşamaları durumunda yardım almak için başvurdıkları mercilerin kimler olduğu; zekât hesaplamalarını nasıl yaptıkları ve diğer sahip oldukları gelirlere ilişkin nasıl bir yöntem izledikleri; yaptıkları iş neticesinde elde ettikleri ticari mallarının parasal değerini nasıl

hesapladıkları; ticaret mallarının hesabını yaparken baz aldıkları şeyin neler olduğu şeklinde açık uçlu sorular yöneltilerek veriler toplanmıştır.

Verilerin analizi için ses cihazı ile kaydedilen görüşmeler deşifre edilerek yazıya aktarılmış, veriler çözümlenmiş ve gruplandırmalar oluşturulmuştur. Verilerin analiz süreci; verilerin işlenmesi, yazıya dökülmesi ve depolanması, keşfedilmesi, kodlama örneği ve araştırmacı günlüğünün yazımı şeklinde yapılmaktadır (Çelik vd., 2020). Yazıya geçirilen metinler üzerinde içerik analizi yapılarak her bir katılımcının vermiş olduğu cevaplar üzerinde inceleme gerçekleştirilmiştir. İçeriklerin incelenmesinin ardından altı tema oluşturulmuş ve çalışmanın bulgular kısmında bu temalar analiz edilmiştir.

Çalışma etik kurul izni gerektirdiğinden, 16.11.2023 tarihinde T.C. Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'na başvurularak 20.12.2023 tarihinde gerekli izin alınmıştır. Görüşmeler online gerçekleştirildiği için katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü onam formu okunarak izinleri alınmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Katılımcıların yaşları 41-56 aralığında olup, 2'si lise mezunu, 3'ü ise lisans mezunudur. Çalışmaya katılan 8 katılımcının 2'si makine imalatçısı, 1'i makine mühendisi olan sanayici, 1'i galerici-emlakçı ve besi hayvancılığı yapmakta ve son katılımcı ise yurt dışında yaşayan market sahibidir. Araştırmanın çalışma grubuna ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir:

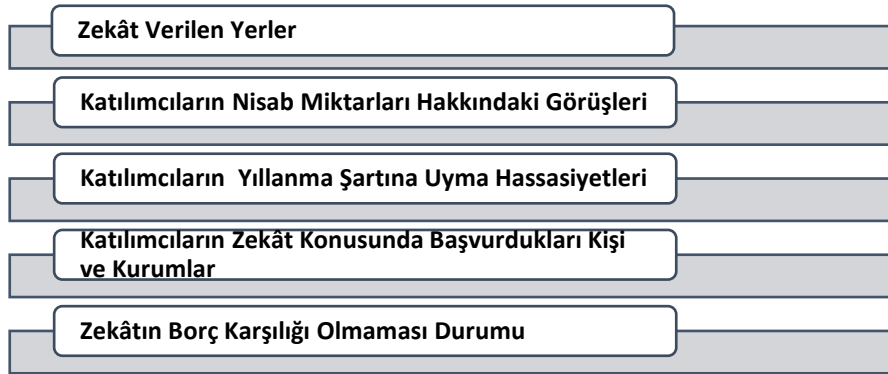
Tablo 1: Katılımcılara Ait Bilgiler

KATILIMCILAR	YAŞ	EĞİTİM DURUMU	MESLEKLERİ
K1	50	Lise	Makine imalatçısı
K2	44	Lisans	Makine İmalatçısı
K3	56	Lisans	Galerici-emlakçı-besicilik
K4	42	Lisans	Sanayici

K5	41	Lise	Market İşletmecisi
K6	55	İlkokul	Marangoz Makinaları İmalatı
K7	52	Lisans	Ulaştırma Şirketi, Exper Büro ve Kaporta (Tamirhaneci)
K8	55	Lise	Market İşletmecisi-Emlakçı

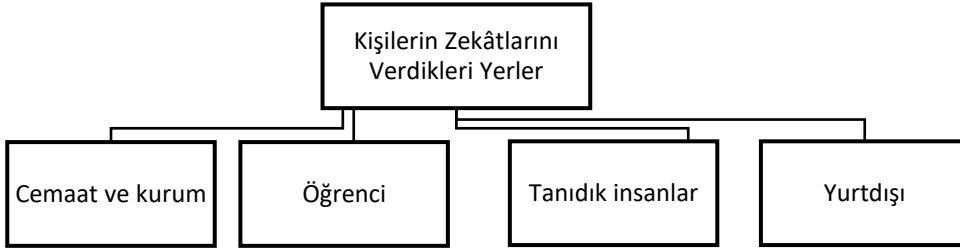
Verilerin analizi için kaydedilen görüşmeler deşifre edildikten sonra veriler ATLAS.ti 8 programına aktarılmıştır. Kodlama işlemi uygulanarak veriler çözümlenmiş ve tema grupları oluşturulmuştur. Veriler içerik analizi ile ortak temalara göre düzenlenmiştir. Araştırma bulguları 5 tema altında sınıflandırılmış olup, tema grupları Şekil 1’de gösterilmiştir:

Şekil 1: Araştırmanın Temaları

Zekât Verilen Yerler

Zekâtın hangi sınıflara verildiği hakkında katılımcılara soru yöneltilmiş olup, alınan cevaplardan 8 katılımcının *cemaat ve kurumlara*, 1 katılımcının *öğrenciye* ve 2 katılımcının da yakinen *tanıdıklarına* zekât verdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Şekil 2: Kişilerin Zekâtlarını Verdikleri Yerler

Konuya ilişkin olarak katılımcı 2, *“Ben genelde öğrencileri tercih ediyorum, sonra akrabaları, daha sonra da hakikaten ihtiyaç sahibi olduğunu bildiğim ve kimseye söylemediğim insanlar var, onlara veriyorum. Yani bizzat tanıdığım insanlara veriyorum, kurumlara vermeyi tercih etmiyorum”* şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Katılımcı 4 de katılımcı 2 ile benzer şekilde düşüncelerini ifade etmiştir: *“Bildiğimiz, tanıdığımız, güvendiğimiz kişilere, öncelikle fakirlere veriyoruz”*. Katılımcı 1 ve katılımcı 3 ise, katılımcı 2 ve 4’ün aksine zekâtlarını ülkemizde faaliyet gösteren herhangi bir *kurum veya cemaatin* elektrik vb. gibi faturalarını ödeyerek verdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı 3’ün konuya dair görüşü şöyledir: *“Kurum aracılığı ile zekâtımı veriyorum, kurum elektrik faturasını, talebelerin ekmeğini, yemeğini, yatacak yerini, suyunu, bütün masraflarını zekât ve hayırlardan karşılıyor.”* Katılımcı 6 ve katılımcı 7 ise Afrika ve savaş ülkelerine göndermenin daha uygun olacağını düşünmektedir. Katılımcı 6’nın konuya dair görüşü şöyledir: *“Gazze, Suriye ve Afrika’ya biz daha çok öncelik veriyoruz.”*

Katılımcıların tamamı dini hassasiyetleri olan insanlardan oluştuğu için kazanmış oldukları malların temizlenmesi ve kirden arınması gerektiğini, bu sebeple zekâtlarını düzenli olarak verdiklerini ifade etmişlerdir. Konu ile ilgili katılımcı 5’in ifadeleri şu şekildedir: *“Benim bildiğim şey kazandığın paranın zekâtını vereceksin ki malın temizlensin...”* Katılımcı 2 ise zekât hakkında bildiklerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Ben Kur'an'ı çok okuyan bir insanım, zekât hakkında bildiğim şey namazı dosdoğru kılın ve zekâtınızı verin.”*

Katılımcıların Nisab Miktarları Hakkındaki Görüşleri

Kişinin zekât verilecek mallar ve zekâtın hesaplanması noktasındaki bilgi eksikliği zekâtının verilmemesine veya verilen zekâtın bilinçli olarak değil de tahmini bir tutarla ödenmesine sebebiyet vermektedir. Bu durum bazı zamanlarda zekâtın eksik hesaplanmasına, yani ibadetin eksik yapılmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla zekâtla mükellef olan herkesin ya zekât hakkındaki en temel meseleleri bilmesi ya da hesaplama yaparken bilen bir kişiye danışması gerekmektedir. Bu bağlamda zekâtla mükellef olmak için gereken şartlardan biri de artıcı özellikte ve ihtiyaç dışı olan malların belirli bir miktara ulaşması anlamına gelen nisaptır. Yani sahip olunan her maldan zekât verilmemekte, bu malların belirli bir miktara ulaşması gerekmektedir. Hz. Peygamber ve Sahabe dönemlerindeki uygulamalardan hareketle fıkıh kitaplarında bir kimsenin zekât mükellefi olabilmesi için gereken nisab miktarının 200 dirhem gümüş, 20 dirhem altın, 40 koyun, 5 deve ve 30 sığır olduğu genel kabul görmüştür. Ticaret mallarında dikkate alınacak nisabın da altın ve gümüşün nisab miktarı olduğu ifade edilmiştir (Erkal, 2013). Katılımcılara zekâtın hesaplanması ve nisabla ilgili olarak zikredilen bu kurallara ne ölçüde uydukları sorulduğunda şu cevapları vermişlerdir:

“Ben hiçbir şekilde hesaplamıyorum, toplu olarak veriyorum. Kâğıda döküp de yazıp vermedim. Yani ayda şu kadar gelirim var senede şu kadar yapar, bunun ne kadarının zekâtını vereceğim hesabını yapmadım. Ben ticaret gelirim zekâtını vereceğim diye hiç düşünmediğim için bugüne kadar vermedim..... Şimdi benim mantığıma göre yatırdığım yerden kazanmış olduğum paranın zekâtını vereceğim bunun için de toplu bir şekilde zekât veriyorum. Hepsini tek tek yazmıyorum. Bu yıl, ramazan ayından kısa bir süre önce bana yüklü bir miktarda gelir vergisi çıktı, ben de bu gelirlerinden ötürü vergi veriyorsam zekâtını da vermem gerekiyor diye düşündüm. Zekâtı fazlalaştırarak verdim. Bunu da kendim belirledim hiç kimseye sormadım ne kadar vereyim ya da vermem gerekiyor diye” (Katılımcı 5).

Katılımcı 2 ve Katılımcı 7 nisab miktarını çok da dikkate almadığını borçlu bir haldeyken bile zekâtlarını verdiklerini şu cümleleri ile dile getirmişlerdir: Katılımcı 2: *“Yani ben nisab miktarına falan bakmıyorum. Çünkü Allah'a şükür durumumuz iyi benim nisab miktarı kadar bankada param yok deyip vermeyeceğim diye bir şey yok. Hatta bu sene borçları düşünce param nisab miktarını geçmiyordu ama yine de zekâtını verdik. Yani nisabı hesaplamıyoruz her halükârda vermeye çalışıyoruz”*. Katılımcı 7: *“Şu kadar borcum var ama gelirden onu düşeyim vereyim diye düşünmüyorum o sebeple de hesap yapmıyorum.”*

Katılımcı 1, katılımcı 3, katılımcı 4, Katılımcı 6 ve Katılımcı 8 ise nisab miktarını dikkate alarak, nisaba uygun bir şekilde kazançlarının %2,5'i oranında zekât verdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir;

“Kazancımızı hesaplıyoruz, bir sonraki yıl içinde aradaki farka bakıyoruz. Elimdeki dövizin, altının veya bir akarım varsa ondan kazandığım rakamın hepsini topluyorum” (Katılımcı 4). Diğer katılımcılarımız da aynı şekilde hesaplamalarını yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların ticaret malının nisab miktarını belirlerken neyi baz almaktasınız sorusuna vermiş olduğu cevaplardan, zekâtın hesaplanması ve nisab miktarları hakkında bilgileri olmadığı anlaşılmaktadır. Bu da kişilerin mükellef olmadan zekât vermelerine ya da mükellef oldukları miktara eşit, bu miktardan fazla ve veya az zekât vermelerine yol açmaktadır. Mükellef oldukları miktara denk veya fazla vermeleri durumunda diyani açıdan herhangi bir problem bulunmazken, az vermeleri durumunda ise ibadetlerini eksik bir şekilde yerine getirmiş olmaları söz konusudur. Bu da kişilerin diyani açıdan sorumlu olmalarına yol açmaktadır. Dolayısıyla iş adamlarının bu sorumluluktan kurtulmak için ya zekât hakkındaki en temel meseleleri öğrenmeleri ya da zekât hesaplarırken bilen kişilere danışmaları gerekmektedir. Nitekim bir ibadetin tam olabilmesi için o ibadetin asgari şartlarını bilmek gerekmektedir. Bu sebeple iş adamlarına yönelik zekât hakkında bilgilendirme seminerleri yapılması, Cuma hutbelerinde zekâta daha sık

yer verilmesi veya zekâta yönelik kitapçıklar hazırlanıp dağıtılması iş adamlarının zekât farkındalığını artırma hususunda önemli rol oynayabilir.

Katılımcıların Yıllanma Şartına Uyuma Hassasiyetleri

Daha önce de zikredildiği üzere zekâtın şartlarından biri de havelânü'l-havl olarak adlandırılan sahip olunan malların üzerinden bir kameri yılın geçmesidir. Kişinin mal varlığı nisab miktarına ulaştığında direkt olarak kişi zekâtla mükellef olmamakta, bir kameri yıl geçtikten sonra hâlâ nisab miktarı malı varsa o takdirde zekât yükümlüsü olmaktadır. Katılımcılara zekât hesaplarırken yıllanma şartına uyup uymadıkları sorulduğunda, genel olarak yıllanma şartına dikkat etmedikleri, her ramazan nisab miktarı malları olsun olmasın, üzerinden bir yıl geçsin geçmesin zekâtlarını vermeye çalıştıkları anlaşılmıştır. Örneğin katılımcılardan biri konuyla ilgili şunları söylemektedir: *“Mesela bir mülk aldım o mülkün senesini ölçüp de hiçbir zaman yılın sonunda zekâtını vermedim, yalan yok. Bilmiyorum, araştırmıyorum da belki işime gelmiyor. Ramazan ayında ben bunun zekâtını vereceğim diye düşünerek sadece Ramazan’da fitre ve zekât işlerine bakacağım için o zamana bırakıyorum ama belki de yanlış yapıyorum. Belli aralıklarla bazı mallar satın aldık onların da senesi hep farklı ve seneleri de geçti”* (Katılımcı 5).

Katılımcı 5 haricindeki bütün katılımcılar yıllanma şartına dikkat ettiğini ifade etmişlerdir. *“Yıla bakmıyorum, sene sonu yani ramazanda elimde mal ve para olarak ne var ona bakıyorum. Mesela satmak için bir makine aldım ve 10 gün sonra da zekât ayım olan ramazan ayı, o zaman onun zekâtını veririm”* (Katılımcı 2).

Mesela Katılımcı 3 konuyla ilgili *“Bir ev almışsam ve bu evin kira getirisi varsa bunun 1 yıl içerisinde ne kadar getirisi olmuş bakıyorum, kiranın zekâtını veriyoruz”* şeklinde açıklama yapmıştır. Bu da ticareti yapılmayan, sadece kira geliri elde edilen mülklerin bizzat kendilerinden değil de elde edilen kirası üzerinden zekât verilmesi gerektiği konusunda katılımcının bilgi sahibi olduğunu göstermektedir.

Diğer katılımcılarımız da benzer ifadeler kullanmıştır. Nisab miktarı mala ulaştıktan ve yıllanma gerçekleştikten sonra, sene içerisinde alınmış olan başka malların zekatını da hep birlikte hesaplayıp zekât ödemeleri gereken ay geldiğinde toplu bir şekilde vermektedirler. Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere, görüşme yapılan iş adamlarının büyük kısmı yıllanma şartına riayet etmektedir. Katılımcı 5 ise zekâtın en temel şartlarından biri olan yıllanmayı bilmemekte, zekât vermek için Ramazan ayını baz almaktadır.

Katılımcıların Zekât Hesaplama Konusunda Başvurdukları Kişi ve Kurumlar

Görüşme yapılan katılımcılara genelde tüm varlıklarının, özelde ise ticari mallarının zekâtını hesaplarken herhangi bir problemle karşılaştıklarında ya da kafa karıştırıcı bir durum olduğunda bu sorunu gidermek için kimlere başvuruyorsunuz sorusu sorulmuş; katılımcı 1, katılımcı 2, katılımcı 6 ve katılımcı 8 herhangi bir sorun karşısında hem *Diyanet personeline* hem *cemaat hocalarına* hem de kendisinin bildiği konu hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu düşündüğü *tanıdıklarına* danıştıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcı 3 aklına takılan herhangi bir soru ya da problem olduğunda *cemaat hocalarına* sorduğunu; katılımcı 4 ve katılımcı 7 *Diyanet'in Fetva Kurulunu* sık sık aradıklarını, ayrıca katılımcı 7 *internet ve kitaplardan* da bilgilere ulaştığını ifade etmiştir. Katılımcı 5 ise diğer katılımcılardan farklı olarak hiçbir şekilde yetkili mercilere ya da hocalara *danışmadığını* dile getirmiştir. En fazla danışılan merciinin Diyanet olması, katılımcıların Diyanet kurumuna veya personellerine güvendiklerini göstermektedir.

Tablo 4: Zekât Konusunda Fikir Almak İçin Başvurulan Merciler

Diyanet Personeli	Cemaat Hocaları	Güvenilen Kişiler	Hiç Kimseye Danışmıyor
• 5	• 3	• 3	• 1

Katılımcıların kendilerinin çözüme kavuşturamadığı konular üzerine bilgi almak için başvurdukları yetkili kişilerin aynı konu üzerinde birbirinden *farklı cevaplar vermesi* sebebiyle kafalarının karıştığı gözlemlenmektedir. Ancak bazı katılımcılar verilen cevaplardan *tatmin olduğunu*, bir katılımcı ise *yetkili mercilere başvurmadığını*, konu hakkında çok fazla da bilgisi olmadığını dile getirmiştir. Bu hususlara ilişkin olarak katılımcıların bazılarının görüşleri şöyledir:

“Bu konu hakkında ister Diyanet'in hocalarına olsun ister bizden para toplamaya gelen kurumların hocaları olsun zekât hakkında sorular soruyoruz ve her birinden farklı cevaplar alıyoruz. Herkes kendine göre yorum yapmaya başlıyor bu da bizi bunaltıyor” (Katılımcı 1).

“Şöyle söyleyeyim Diyanet'in Alo Fetva hattını sık sık kullanıyorum. Çünkü fetva kurulu hocalarımız var. Böyle şeyleri onlara soruyoruz geçerli bir kurum sonuçta” (Katılımcı 4).

“Hiç araştırmadım, hiçbir hocaya sormadım ama her sene fitre ve zekâtımı veriyorum” (Katılımcı 5).

Alo Fetva kurulunu aradığını belirten katılımcı 7 ayrıca; *“İnternetten bazı şeyleri daha net araştırabiliyoruz. Kitaplara bakabiliyoruz”* şeklinde de düşüncelerini aktarmıştır (Katılımcı 7).

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşıldığı üzere, kişiler sahip oldukları parasal varlıkların haricindeki ticari mallarından vermeleri gereken zekâtlarını hesaplama noktasında destek almak durumunda kalmaktadırlar. Ancak destek alınacak birden fazla merciin olması ve bazı durumlarda bu mercilerin aynı soruya farklı cevaplar vermeleri kişilerin

aklının karışmasına yol açmaktadır. Burada mükelleflerin niçin Diyanet veya farklı kuruluşların internet ortamında hazırlamış oldukları zekât hesaplama uygulamalarına başvurmayıp da diyanet, güvenilir kimse, cemaat hocası gibi kişilere başvurdıkları sorusu gündeme gelmektedir. Bu hususta ilgili uygulamaların zekât mükelleflerinin özellikle parasal varlıkları dışındaki varlıklarının zekâtını hesaplama noktasında, yani girift zekât hesaplama konusunda elverişli olmadığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte kişilerin zekât hakkındaki bilgi düzeylerinin düşük olmasının hesaplama yaparken hata yapma korkusunu beraberinde getirdiği, bunun için zekâtlarını kendileri hesaplamak yerine bilen mercilere hesaplattıkları söylenebilir.

Zekâtın Borç Karşılığı Olmaması

Kişinin sahip olduğu malların zekâta tabi olması için gereken tam mülk olma ve asli ihtiyaç fazlası olma şartlarının bir sonucu olarak sahip olunan malların borç karşılığı olmaması gerekir. Bir başka ifadeyle zekât hesaplanırken borçlar da hesaba dahil edilir, bu durumda halen sahip olunan mal varlığı nisab miktarını aşıyorsa o takdirde zekât verilir. Ancak borçlar sebebiyle zekât mallarının miktarı nisaba ulaşmazsa bu durumda kişi zekâtla mükellef olmaz (Erkal, 2013). Bu konu bağlamında katılımcılara zekâtlarını hesaplarken gelirlerinden borçlarını düşüp düşmedikleri sorulduğunda; katılımcı 1, katılımcı 2 ve katılımcı 7 *borçlarını hesaba katmadan* bir hesaplama yaptıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcı 3, katılımcı 4, katılımcı 6 ve katılımcı 8 *gelir ve gider hesaplaması yaptığını* ifade etmektedir. Katılımcı 5 ise, ramazan ayında zekatını vermek zorunda hissettiği için büyük miktarda *borçlu olmasına rağmen, zekatını ödediğini* ifade etmiştir.

Katılımcıların konuya ilişkin görüşleri şöyledir:

“Biz bunu kendi aramızda ve hocalarla istişare ediyoruz. Alacağımızı düşürmeden veya piyasaya olan borcumuzu düşürmeden zekâtını verelim diyoruz. Biz borçları normalde kendimiz düşürmüyoruz hocalar diyor ki

düşürebilirsiniz, düşürün vermeyin. Biz de diyoruz ki; böyle yapıp daha fazla verelim...” (Katılımcı 1).

Katılımcı 2’de görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Ben borcumu falan hiç hesaplamıyorum.”* Katılımcı 7 ise bu konuya ilişkin olarak her iki katılımcı ile benzer ifadeler kullanmıştır.

Gelir ve gider hesaplamalarını dikkate alan katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir;

“Şöyle düşünün bir toplam borcumuz, toplam alacağımız, toplam pos alacağımız var. Bizler kartlarla mecbur işlem yapıyoruz. Vade farksız bir şekilde anlaşma yapmış olduğumuz bankalardaki alacak ve borçlarımızın hepsini toplarız, soldakiler artılar sağdakiler eksiler şeklinde düşünün vadesi gelecekler dahil onlar da sanki peşin tahsil edilmiş gibi ödeyeceklerimiz de peşin ödenmiş gibi işlem yapmak zorunda kalıyoruz...” (Katılımcı 4). Katılımcı 3 ve katılımcı 6’da benzer ifadeleri kullanarak gelir ve giderleri üzerinden bir *hesaplama yapıp* en son ellerinde kalan para üzerinden zekatlarını verdiklerini dile getirmiştir.

Katılımcı 8 ise bazı dönemler de çok sıkışık olduklarını ve o dönemlerde zekatlarını veremediklerini şu sözlerle ifade etmiştir: *“Bazen şöyle oluyor, çok sıkışık zamanımız da diyoruz ki, biz bunu şimdi değil de ileriki zamanlarda verelim o sebeple de biz borçlu zamanımızda vermiyoruz, ileriki zamanda veriyoruz.”*

Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere, katılımcıların bir kısmı zekât hesaplarken borçlarını hesaptan düşerken bir kısmı ise düşürmemekte ve henüz tahsil etmedikleri alacaklarını da zekât hesabına dahil etmektedirler. Bu durum katılımcıların zekât verme konusunda hassas olduklarını, hesaplama yaparken detaylara girmediklerini göstermektedir.

BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmada, İslam’ın şartlarından biri olan zekâtın muhafazakâr iş adamları tarafından ne ölçüde bilindiği, zekât mükellefi olmaları dahilinde izledikleri yol ve yöntemlerin neler olduğu, herhangi bir sorun ve sıkıntı

esnasında başvurdukları mercilerin kimler olduğu sorularına yanıt aranmıştır.

“Ticari malların zekâtı” bağlamında muhafazakâr iş adamlarının zekât bilgi düzeylerinin ölçülmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın en önemli bulgusu katılımcıların zekât hesaplaması hakkında bilgilerinin eksik olduğudur. İş adamları ile yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların zekât hakkında çok fazla bilgiye sahip olmaması ile birlikte, hepsinin dini hassasiyete sahip oldukları ve yapmış oldukları iş neticesinde de mallarının kırı olan kısmın arınıp temizleneceğini düşündükleri için zekâtlarını verdikleri tespit edilmiştir. Ancak zekât hakkında pek fazla bilgileri olmadığı için katılımcıların bazılarının nisab miktarı malı olmadan zekât verdikleri, zekât hesabında yılanma şartını dikkate almadıkları, bunlara ilaveten zekâtlarını verirken borçlarını hesaba katmadıkları, borçlu olsalar dahi zekâtlarını verme mecburiyeti hissettikleri anlaşılmıştır.

Yapılan görüşmeler neticesinde varılan sonuçlardan bir tanesi, ticaretle uğraşan kişilerin temlik şartlarına tam anlamıyla riayet etmedikleridir. Zekâtın harcanacağı yerler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ya da yanlış yönlendirilebildikleri için büyük bir istekle verdikleri zekâtlarını bazı durumlarda yanlış yerlere verebilmektedirler. Kişilerin bilgi düzeyi, sektörlerin büyüklüğü ve karmaşıklığı kişinin zekât bilinci üzerinde çok büyük öneme haizdir. Kişinin bazen işin içinden çıkamadığı zamanlarda, alacak-verecek durumlarının zorlaşması neticesinde başvurdukları merciler ilk olarak Diyanet İşlerinin hocaları, fetva kurulu veya herhangi bir cemaatin hocalarıdır. Ancak burada da zekât konusunda bilgi danışılan kişilerin farklı farklı cevaplar vermesi iş adamlarının kafalarının karışmasına, dolayısıyla en doğru şekilde zekâtlarını verme noktasında sıkıntı yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Her ne kadar bu çalışmada örneklem olarak 8 iş adamıyla görüşme yapılmış olsa da bu durumun geneli yansıttığı söylenebilir. Bu hususta farklı iş kollarına göre zekât hesaplayacak bir uygulama geliştirilmesi bu konudaki sorunları giderme noktasında önemli bir fonksiyon icra edecektir. Hâlihazırda Diyanet İşleri Başkanlığı ve farklı STK'lara ait çeşitli zekât hesaplama araçları mevcut

olsa da bu araçlar ihtiyaca cevap verme noktasında eksik kalmaktadırlar. Nitekim bu uygulamalarda genellikle altın, döviz ve malların TL cinsinden değeri yazılmakta ve çıkan meblağın yüzde 2,5'i tespit edilmektedir. Ancak asıl problem hangi malların hangi şartlarda zekâta tabi olduğu, stokların bu hesaba dahil olup olmadığı, örneğin yazılım programlarının, fikri mülkiyet haklarının, patentlerin zekâtının nasıl hesaplanacağı, müteahhidin yapmakta olduğu dairelerin hangi fiyatı üzerinden zekâtını vereceği gibi hususlardır. Dolayısıyla, iş kollarına göre girift zekât hesaplama aracının geliştirilmesi bu alanda karşılaşılan problemlerin çözümü için elzemdir.

SONUÇ

Zekât dinin bir gereği olup mali bir mükellefiyettir. Ancak sadece mali olarak değil sosyal, kültürel birçok alana da hâkim olmaktadır. Zekâtın konusunun mal olduğunu ve sadece Kur'an ve sünnette belirtilenlerle sınırlı olmadığını, Sanayi Devrimi ile değişen ve gelişen, teknolojik imkanların bu denli çeşitlendiği günümüzde ithalat ve ihracatın tedvin dönemine göre ne kadar arttığını ve genişlediğini görüyoruz. En çok da ticari malların zekâtları değişim ve gelişim gösterdiği için birçok problem yaşandığı tespit edilmiştir. İslam hukukçuları bu sorunlara çözüm bulmaya çalışsalar da hâlâ alimler arasında birçok hususta görüş birliği olduğu söylenemez.

Muhafazakâr iş adamları ile yapılan mülakatlar neticesinde, kişilerin zekât hakkında bilgilerinin ve uygulamalarının istenilen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulguların Suarni vd. (2023) Endonezya üzerine yapmış olduğu çalışmanın bulgularıyla benzer çıkması aslında farklı iki ülke olmasına rağmen zekâtın öneminin kavranmasının, bilgi eksikliğinin giderilmesinin, din görevlilerinin konuya gereken önemi verip kişilerin bilinçlenmesi hususunda etkin rol oynamasının ve kişilerin denetlenmesinin ortak ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Fakat bu sonuçtan hareketle, böyle bir denetim olmadan kişilerin üzerinden zekât hakkında bilgi edinme sorumluluğun kalkacağı gibi bir sonuç çıkarılmamalıdır. Nitekim, her türlü denetim ve düzeni etkin ve pasif

kılanlar bireylerdir. Yani bir toplumdaki insanlar ne kadar dini hassasiyetlere riayet ederlerse o toplumdaki kurumların üzerinden o kadar yük kalkmış olur. Konumuz açısından bakacak olursak, kişilerin dini hassasiyetleri ve bilgileri ne kadar fazla olursa elde etmiş oldukları gelir neticesinde ödemekle zorunlu oldukları zekâta uyumlulukları pozitif yönde o kadar artış gösterecektir. Bu sebeple özelde muhafazakâr iş adamlarına, genelde ise toplumun tüm kesimlerine zekât farkındalığının arttırılmasına yönelik eğitim faaliyetlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bağlamda, başta Diyanet İşleri Başkanlığı olmak üzere çeşitli eğitim kurumları ve STK'ların iş birliği yaparak gerekli faaliyetleri organize etmeleri faydalı olacaktır. Ayrıca yukarıda da bahsedildiği üzere her iş kolunun sorularına cevap verecek, zekâtını kolay bir şekilde hesaplayacak yeni bir uygulamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda akademisyenlerin, iş adamlarının ve Diyanet İşleri Başkanlığının iş birliği yaparak çeşitli projeler aracılığıyla hâlihazırdaki zekât hesaplama uygulamalarını bütün sektörlerle cevap verecek şekilde geliştirmelerinin önemli bir fonksiyon icra edeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdullah, A., Salleh, M. Z. M., Zakaria, M. N., Merican, R. M. A. R., Din, N. M., Muhammad, M. Z., Aziz, M. I., Bakar, A. A. (2021). Business Zakat as Poverty Eradication Mechanism. *Journal of Management Information and Decision Sciences*, 24(6), 1-7.
- Abdul Rahman, M., Sulaina, Y., Mat, N. K. N., Jamadudin, O. (2022). Business Zakat Payment Compliance among Small Business Owners in Kedah, Malaysia: Mediation Effects of Awareness and Attitude. *International Journal of Advanced Research in Economics and Finance*, 4 (3), 248-261.
- Abd Rahim, M. A. B., Ahmad Shah, N. B., Bhuiyan, A. B. (2022). The Students' Awareness Towards Zakat Role Among University Students In Selangor, Malaysia. In H. H. Kamaruddin, T. D. N. M. Kamaruddin, T. D. N. S. Yaacob, M. A. M. Kamal, K. F. Ne'matullah (Eds.), *Reimagining Resilient Sustainability: An Integrated Effort in Research, Practices & Education*, vol 3. European Proceedings of Multidisciplinary Sciences (115-127). European Publisher.
- Afacan, F. (2023). İslâm İktisat Düşüncesi Açısından Zekât Kurumu ve Ekonomik Kalkınmadaki Rolü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydınlı, H. İ (2004). Sosyo Ekonomik Dönüşüm Süreci ve Sanayi Ötesi Yaklaşımlar. *Kamu-iş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 7/4.
- Aydın, M. (2023). Malezya'da Zekât Sistemleri Üzerine Toplum Algısının Ölçülmesi: Nitel Bir Çalışma. I. F. Orkunoğlu (Ed.), *Güncel Mali Çalışmalar* (19-39). Bidge Yayınları.
- Aydoğdu, H. (2018). Fenemonolijile ve Bilimler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 1291-1322.
- Balcı, A. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler: C. 13.Baskı*. Pegem Akademi.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

- Bayraktar, Ö., Şencal, H. (2022). Evaluation of Zakat as a Public Finance Instrument. *International Journal of Public Finance*, 7(2), 429-446. <https://doi.org/10.30927/IJPF.1089680>
- Baysa, H. (2023). Vergiyi Zekâta Saydırmada 'Uşûr Tahsilatını Bir Dayanak Olarak Kullanma İmkânı. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 9(2), 288-309. <https://doi.org/10.54427/ijisef.1299446>
- Bilen, M., Terzi, G. (2019). Türkiye'de Yoksulluk Sorunu ile Mücadelede Zekât Kurumunun Rolü ve Gerekliliği Hakkında Camii Cemaati Üzerine Bir Araştırma. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 5(2), 133-167. <https://orcid.org/0000-0002-8512-5528>
- Bilmen, Ö. N. (2012). *Büyük İslam İlmihali (Sadeleştiren Mehmet Talü)*. Yasin Yayınevi.
- Bin-Nashwan, S. A., Abdul-Jabbar, H., Aziz, S. A. (2021). Does Trust in Zakat Institution Enhance Entrepreneurs' Zakat Compliance? *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 12(5), 768-790. <https://doi.org/10.1108/JIABR-09-2020-0282>
- Buhârî (2001), Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *El-Câmi'u's-şahîh*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât
- Busari, S. A., Sitris, M., Zakariyah, L. (2021). The Significance Of Intent On Zakatable Real Estate: A Juristic Analysis. *Malaysian Journal of Syariah and Law*, 9(2), 147-156. <https://doi.org/10.33102/mjssl.vol9no2.318>
- Çalışkan, M. B. (2020). Türkiye'de Zekâtın Kurumsallaşmasına Sosyo-Kültürel Bir Yaklaşım. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 1, 57-71. <https://doi.org/10.25272/ijisef.641305>
- Çelik, H., Baykal, N. B., Memur, H. N. (2020). Nitel Veri Analizi ve Temel İlkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 379-406.
- Dalgın, N. (2004). Zekât Hükümleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16/16, 43-72. <https://doi.org/10.17120/omuifd.64567>
- Demirel, M. (2021). Sanayi Tesislerinin Zekâtı. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 14(28), 352-364.

- Dumlu, E. (2008). *Ticaret Mallarının Zekâtı. Doktora Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dumlu, E. (2010). "İslam'ın İlk Dönemlerindeki Uygulamalar Ekseninde Kamusal Bir Gelir Olarak Zekât", Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 33, 91-116.
- Düzenli, P. (2017). Vergi, Zekât Yerine Geçer mi? Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları, 635-642. İstanbul: Ensar Yayınları.
- El-Makdisi (Çev. A. Alpaslan Tunçer). (2015). *Delilleriyle Hanbeli Fıkhi El-Muğni Muhtasarı*. Polen Yayınları.
- Erkal, M (2013). "Zekât". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/197-207. İstanbul: TDV Yayınları.
- Ghazali, M. Z., Saad, R. A. J., Abd. Wahab, M. S. (2016). Proposing Factors Influencing Trust towards Zakat Institutions amongst Moslem Business Owners. *International Soft Science Conference*, 651-658. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2016.08.92>
- Gümüş, N., Şimşek, S. (2021). Toplumda Zekât Bilincinin Geliştirilmesinin Yoksulluğa Etkisi: Sakarya İli Araştırması. *Sakarya İktisat Dergisi*, 10(3), 240-256.
- Günay, H. M. (2007). *Zekât Kitabı*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Heikal, M., Khaddafi, M., Falahuddin. (2014). The Intention to Pay Zakat Commercial: An Application of Revised Theory of Planned Behavior. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 6(9), 727-734.
- El-Karadavi, Y. (Çev. İbrahim Sararmış. (1984). *İslam Hukukunda Zekât*. Kayıhan Yayınevi.
- El-Karadavi, Y. (1997). Çağdaş Uygulamada Ticaret Mallarının Zekâtı. İçinde M. Bayyigit (Ed.), 1. *Uluslararası İslam Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi* (ss. 497-525). Kombad Yayınları.
- El-Kudûrî (1997), İmam Ahmed b. Muhammed. *Muhtasaru'l-Kudûrî fi fıkhi'l- Hanefi*. nşr. Kâmil Muhammed Muhammed Uveyza, Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-ilmiyye.
- Maçın, H (2014). Zekât Nisablarının Vergi Matrahları Açısından Değerlendirilmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 1/1, 17-44.

- Merginani (Çev. Ahmed Meylani). (1983). *El-Hidaye (Delilleriyle Hanefi Fıkhi)*. Kahraman Neşriyat.
- Meydâni (2010), Abdülgani b. Tâlib b. Hammâde Ed-Dımaşki El-Hanefi. *El-Lubâb fî Şerh'il-Kitâb*. Beyrut: Dârül Kitâbi'l-Arabî
- Mutlu, M. F. (2019). İslam Hukukunda Vergi-Zekât İlişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî (1991). *Sahihu Müslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî, Beyrut: Dâru'l-ihyâi't-turâsi'l-arabî.
- Narmanoğlu, S. (2023). Zekâtın Yoksullukla Mücadelesindeki Rolüne İş Adamlarının Bakışı: Müsiad Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: Sakarya üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Paçacı, İ. (2015). *Günümüz Ekonomik Şartlarına Göre Zekâta Tabi Mallar*. Ankara: Ayrıntı Basın Yayın.
- Saad, R. A. J., Wahab, M. S. A., Hussain, M. H. M. (2018). Perceived Service Quality of Zakat Institution Among Muslim Businessmen in Malaysia. *AIP Conference Proceedings*, 2016, 1-4. <https://doi.org/10.1063/1.5055527>
- Sadallah, M., Abdul-Jabbar, H. (2022). Business Zakat Compliance in Algeria: An Ethical Perspective. *International Journal of Ethics and Systems*, 38(2), 338-355. <https://doi.org/10.1108/IJOES-04-2021-0085>
- Selçuk, M., Görmüş, Ş. (2019). *Zekâtın Kurumsallaşması: Dünya Uygulamaları ve Türkiye İçin Model Önerisi*. İstanbul: İktisat Yayınları.
- Shari, M. G., b.W.A.Lah, W. M. R. (2019). Awareness on Business Zakat Among Small Business in Seberang Perai Tengah, Penang. *In Conference: Journal Of Education, Business And Hospitality Management (JEBHM)*.
- Suarni, A., Sahrullah, Arisaldi, M. (2023). Traders' Understanding of Trade Zakat Accounting and Its Implementation in Kel. Balla Kec. Baraka Kab. Enrekang. *Jurnal Ekonomi Islam*, 6(1), 9-21. <https://journal.unismuh.ac.id/index.php/ar-ribh>

- Turan, M. (2018). *Zekât Politikası*. İstanbul: Mevsimler Kitap.
- Yertüm, U (2017). Küreselleşmenin Fordist- Kitlesele Üretim Tarzına Etkisi. *Fırat Üniversitesi, İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1/1, 67-87.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri: C. 9. Baskı*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, S., Sağın, A., Yapar, M. (2021). Türkiye’de Zekât ile Yoksulluk Arasındaki İlişkinin Analizi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 13(24), 285-292.
<https://doi.org/10.14784/marufacd.880664>
- Zuhaylî, V (1994). *İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi (Zekât)*. 10 Cilt. İstanbul: Risale Yayınevi

EXTENDED ABSTRACT

Islam has revealed the importance of zakat and the necessity of giving zakat through verses and hadiths. Accordingly, zakat is an act of worship with a financial aspect that aims to balance the material differences between individuals in Muslim societies, thus strengthening the bonds of brotherhood in society. This is what makes zakat different from other acts of worship. It is possible to say that if zakat is performed correctly and properly in a society, it will play an important role in ensuring social justice, increasing the welfare of individuals, and, as a result, ensuring social trust. Zakat, which also means cleanliness, ensures that one's property is purified from spiritual dirt, that is, to clean one's property. Islam generally permits the acquisition of wealth and property but forbids deviating from false ways of earning wealth, eating the property of others unfairly, and resorting to illegitimate gates of gain. In this context, if a person unintentionally or unknowingly earns an illegitimate gain, he or she has to clean up this gain that is not halal for him or her. At this point, zakat performs an important function and cleanses people's wealth.

Since zakat is one of the pillars of Islam, it is an obligatory act of worship that must be paid for by Muslims who meet the necessary conditions. In the Qur'an, it is specified to whom zakat should be paid, and in the Sunnah, it is explained on which goods zakat should be paid. However, with the development and transformation of industry and production in parallel with technological developments over time, many new business lines have emerged. From this point of view, the goods subject to zakat can be divided into two categories: the goods that existed during the time of the Prophet (SAW) and the goods that have entered our lives in the modern world and are not mentioned in the nass. While there is no question about how to pay zakat on the goods that existed during the time of the Prophet (PBUH), there are some questions about how to pay zakat on new goods, such as computer programs and virtual products. For this reason, discussions on the zakat of commercial goods have been ongoing from the past to the present.

When the previous studies on the worship of zakat are examined in the literature, it can be said that the most studied topics are the jurisprudential dimension of zakat, its effect on poverty, the institutionalization of zakat, and the relationship between zakat and taxation. However, there are also some studies on zakat awareness and perception of zakat, which is our subject. Although there are several qualitative studies similar to the subject of our study abroad, only one study was found in our country. However, this study focused on the poverty of zakat as a result of interviews with businessmen. Therefore, the existence of a gap in the Turkish literature on the awareness and perception level of zakat led us to conduct this study.

The study aims to measure the level of knowledge and awareness of zakat among religious conservative businessmen who make a living through trade in our country and pay zakat. To realize the aim of the study, qualitative data analysis and phenomenology as a research design were adopted. Semi-structured interview technique was used as a data collection method. The snowball sampling technique was used as the study group of the research. Eight businessmen engaged in trade in Turkey and abroad and who give zakat were interviewed.

In these interviews, in addition to demographic information, data were collected by asking the participants open-ended questions such as whether they pay zakat, the conditions of zakat and the places of expenditure; what the issues they pay attention to when paying zakat; who are the authorities they apply for help in case they have any problems while calculating zakat; how they make zakat calculations and what method they follow regarding their other income; how they calculate the monetary value of their commercial goods obtained as a result of their business; and what they take as a basis when calculating their commercial goods. As a result of the interviews, the level of zakat knowledge, awareness, and zakat practices of businessmen were determined. Existing inaccuracies or deficiencies were tried to be

identified. It is aimed to make suggestions for increasing their awareness levels and raising awareness.

According to the results obtained from the interviews, it was understood that the participants' level of zakat knowledge was low and their awareness was not at the desired level. This causes the participants to give zakat without being obliged to pay zakat or to give incomplete zakat when they are obliged to pay zakat. In addition, a lack of sufficient knowledge about zakat leads to giving zakat to places other than the eight classes specified in the Qur'an. This prevents the zakat from being valid. Also, the lack of knowledge of the day of the obligatory zakat leads to paying zakat before or after the due date, which in turn leads to underpayment or overpayment of zakat. Therefore, there is a direct correlation between the level of zakat knowledge and the correct payment of zakat.

According to another result obtained from the study, the participants stated that when faced with any problem related to zakat, they first consulted the fatwa board of the Religious Affairs or people who may know the subject, such as imams, preachers, mufti working in the Religious Affairs, and then they consulted the teachers they knew and trusted their knowledge. However, it was also observed that the fact that the teachers asked questions and gave different answers on the same subject caused the participants to be in a dilemma.

As a result of the findings, it has been determined that people's knowledge and practices about zakat are not at the desired level. The fact that these findings are similar to the findings of a similar study conducted on Indonesia shows that although they are two different countries, there is a common need to understand the importance of zakat, to eliminate the lack of knowledge, to play an active role in raising the awareness of people and to supervise people. The fact that people have the necessary information about zakat will enable them to give zakat in full and on time, which will enable zakat to realize the expected effect. For this reason, there is a need for educational activities to increase the awareness of

zakat among conservative businessmen in particular and all segments of society in general. In this context, it would be beneficial for various educational institutions and NGOs, especially the Presidency of Religious Affairs, to organize the necessary activities in cooperation. In addition, as mentioned above, there is a need for a new application that will answer the questions of every business line and easily calculate zakat. In this regard, it is thought that academics, businessmen, and the Presidency of Religious Affairs will perform an important function by cooperating with academics, businessmen, and the Presidency of Religious Affairs to develop zakat calculation applications to respond to all sectors through various projects.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Araştırmacıların her birinin mevcut araştırmaya katkı oranı aşağıda belirtildiği gibidir.

Yazar 1'in araştırmaya katkı oranı %50, yazar 2'nin araştırmaya katkı oranı %50'dir.

Yazar 1: Alan araştırması, verilerin analizi, araştırmanın tasarımı, modelin oluşturulması, literatür taraması, yazım.

Yazar 2: Verilerin analizi, araştırmanın tasarımı, modelin oluşturulması, yazım.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZNİ

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ETİK KURUL ONAYI

Bu araştırma için Sakarya Üniversitesi Etik Kurulu'nun 20.12.2023 tarih ve E-61923333-050.99-316809 sayılı kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.

İNTİHAL/PLAGIARISM

Bu makale, intihal programında taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir./This article has been scanned by plagiarism program. No plagiarism detected.